

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยูรวงศาสุวรรณวิหาร ภายใต้ความปกติใหม่*

THE CULTURAL TOURISM PROMOTION OF WAT PRAYURAWONGSAWASWARRAWIHARN UNDER THE NEW NORMAL

พระรัชพล เหลืองทองเปลว*, นพวรรณ วิเศษสินธุ์

Phra Ratchapol Luengthonhthong*, Noppawan Wisedsin

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Management Science, Thonburi Rajabhat University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: ratchapol.lueng@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยูรวงศาสุวรรณวิหาร ภายใต้ความปกติใหม่ และ 2) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยูรวงศาสุวรรณวิหาร ภายใต้ความปกติใหม่ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยศึกษาเชิงเอกสาร กับบทสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยูรวงศาสุวรรณวิหาร ที่ผ่านมาประสบความสำเร็จประกอบด้วย ความโดดเด่นด้านสถาปัตยกรรมของวัด และการผสมผสานด้านวัฒนธรรมและประเพณีของศาสนาต่าง ๆ การอยู่ร่วมกันของ 3 ศาสนา อย่างลงตัว ได้แก่ ก. ด้านความโดดเด่นด้านสิ่งแวดล้อมโดยรอบของวัดที่มีอาณาเขตพุทธาวาสที่งดงาม ข. ด้านภูมิทัศน์ และสถาปัตยกรรมภายในวัดมีสิ่งปลูกสร้างที่หลากหลาย ค. ด้านวัฒนธรรมและสังคมแวดล้อมด้วยชุมชน 4 วัฒนธรรม ที่ยืนหยัดอยู่ใน 3 ศาสนาและ ง. ด้านความสะอาดและทันสมัยในยุคที่โลกมีความเปลี่ยนแปลงด้วยเทคโนโลยีที่ผสมผสาน 1) ด้านสิ่งดึงดูดในการท่องเที่ยว ควรมีความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและพุทธศาสนิกชน 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกด้วยการแก้ปัญหาจราจร จัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการรักษาความปลอดภัย และมีแผนประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย ทั้งถึงภายใต้เทศกาลที่มีกิจกรรมของชุมชน และศาสนาเป็นปฏิทินประจำปี และ 3) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ควรพัฒนาเทคโนโลยีในการสร้างมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดต่าง ๆ

คำสำคัญ: การส่งเสริมการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, วัดประยูรวงศาสุวรรณวิหาร, ความปกติใหม่

Abstract

This research aims to 1) study the general conditions of cultural tourism at Wat Prayurawongsawas Worawihan under the new normal condition and 2) study ways to promote cultural tourism of Wat Prayurawongsawas Worawihan under the new normal condition using qualitative research methods. From document study and in - depth interviews with a key informant of 15 people, selected purposively. The research tools used were in - depth interviews.

The results of the research found that there are important factors that have made the cultural tourism of Wat Prayurawongsawas Worawihan successful in the past, including: the distinctiveness of the temple's architecture and cultural integration and traditions of various religions, the coexistence of the 3 religions in harmony including a) outstanding surrounding environment of the temple that has a beautiful Buddhist temple area, b) landscaping and the architecture inside the temple has a variety of buildings and c.) Cultural and social aspects, surrounded by communities of 4 cultures that stand for 3 religions, and D. Convenience and modernity in an era where the world is changing with technology that combines Guidelines for promoting cultural tourism of Wat Prayurawongsawas Worawihan under the new normal is a.) he need for coordination and cooperation between temples, communities, and government agencies. to create understanding and jointly develop a holistic plan for cultural tourism through the community of Temple, b.) there should be a diverse, extensive, and comprehensive public relations plan under the festival that includes community activities. And religion is the annual calendar and must attract tourists and Buddhists. By facilitating the solution of traffic problems. Arranging for the community to participate in cultural tourism and provide security for tourists to facilitate Convenience with access to tourist attractions Temples should develop technology to create measures to prevent various epidemics.

Keywords: The Promotion, Cultural Tourism, Wat Prayurawongsawas Worawihan The New Normal

บทนำ

การท่องเที่ยววัดประยุรวงศาวาสวรวิหารนั้น เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวให้ความนิยมมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาเยี่ยมชมความสวยงามของวัด นับได้ว่าวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เป็นวัดหนึ่งที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับวัดอื่น ๆ อันเป็นผลมาจากการที่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ไม่ได้เป็นเส้นทางที่สำคัญในเส้นทางท่องเที่ยวของเขตธนบุรี ประกอบกับขีดจำกัดของการลงทุน อุโบสถหลังเก่าของวัดมีสภาพทรุดโทรม และคับแคบ การเดินทางและสถานที่ในการจอดรถ และจุดแข็งของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารที่มากด้วยเรื่องราวในประวัติศาสตร์ของเมืองหลวงมีชุมชน สถาปัตยกรรมเก่าแก่สมบูรณ์และสวยงามมีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และความผูกพันของผู้คนกับพุทธศาสนา ที่ยังสืบทอดจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบในอดีตไม่สูญหายหรือเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวเหล่านี้ การท่องเที่ยวสถานที่แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ได้แก่ พระบรมธาตุมหาเจดีย์ เป็นเจดีย์สีขาวทรงกลมขนาดใหญ่ เส้นผ่านศูนย์กลาง 50 เมตร สูง 60 เมตร ใช้เทคนิคการสร้างแบบอยุธยาโดยมีการสร้างเสาแกนกลาง เพื่อเป็นหลักในการก่อสร้างเจดีย์ขนาดใหญ่ องค์การยูเนสโกได้มอบรางวัลดีเด่นจากการประกวดโครงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ในปี พ.ศ. 2556 พิพิธภัณฑสถานพระประยูรวงศาการ หรือ พิพิธภัณฑ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ อนุสาวรีย์ปิ่นสามกระบองที่สร้างขึ้น เพื่อระลึกถึงผู้เสียชีวิตเหตุการณ์ปิ่นใหญ่ที่นำมาทำไฟพะเนียงแตกเมื่อครั้งฉลองสมโภชอารามปี พ.ศ. 2395 พระมณฑปทรงโกธิก ประดิษฐานหลวงพ่อบ้าง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะแบบอินเดีย ศาลาสู่พักตร์วิไลพรหม (ศาลาฝรั่ง) สร้างเป็นรูปแบบตะวันตก เสาและคานแบบดอริกประดับลายแบบเรอเนซองส์ ยังมีชุมชนชาวคริสต์ และชาวอิสลาม รวมอยู่ด้วย ทำให้วัดประยุรวงศาวาสวรวิหารเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศูนย์กลางความหลากหลายของชุมชน เรียกว่า

ชุมชนกะตึจัน ที่มีทั้งชาวพุทธ คริสต์และอิสลาม หรือเรียกว่าเป็นย่าน 3 ศาสนา 4 ความเชื่อ พุทธ คริสต์ อิสลาม คือ มีวัด โบสถ์มัสยิด และศาลเจ้า ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่บ่งบอกด้านสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป (พระพรหมบัณฑิต, 2561)

หลังจากผลกระทบโควิด 19 การท่องเที่ยวต้องหยุดชะงักลงช่วงหนึ่งรวมถึงผลกระทบต่อกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะเมื่อรัฐบาลในหลายประเทศได้ใช้มาตรการควบคุมการเดินทางเข้าออกประเทศของชาวต่างชาติ (Travel Restrictions) โดยหลายประเทศเลือกใช้มาตรการปิดประเทศ โดยระงับการเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นการชั่วคราว เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดในประเทศ รวมถึงประเทศไทยได้ใช้แนวทางควบคุมการเดินทางเข้าประเทศทางอากาศเริ่มมีผลบังคับใช้ ทำให้ไม่เอื้อต่อการเดินทางท่องเที่ยวมากนัก ทางกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีนโยบายให้ทุกภาคส่วนร่วมมือในการปรับแผนการท่องเที่ยว ได้แก่ 1) เร่งฟื้นฟูระดับความสัมพันธ์และร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อให้ไทยเป็นประตูทางผ่านหลักของการท่องเที่ยวในภูมิภาคทั้งด้านการตลาดการขนส่ง การลงทุน การบริหารจัดการ รวมถึงการจัดปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยว 2) บริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุกโดยสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวทั้งระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศและยกระดับประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการประชุมการสัมมนา และการแสดงสินค้าของภูมิภาคเอเชีย 3) เร่งพัฒนา บุคลากร ฟื้นฟูมรดกและสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมทั้งในเขตเมืองและนอกเมือง เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่สร้างแหล่งจำหน่ายซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว โดยจะส่งเสริมบทบาทเอกชนร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตให้ยั่งยืนสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง 4) เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในรูปแบบการจัดสหกรณ์การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว และ 5) เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัยและป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561)

ดังนั้นส่งเสริมการท่องเที่ยววัดประยุรวงศาวาสวรวิหารและชุมชน จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมจะเป็นการพัฒนาขีดความสามารถของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้สามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยการจัดการการท่องเที่ยววัดประยุรวงศาวาสวรวิหารได้มีการดำเนินการประกอบไปด้วย การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว การให้บริการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างครบวงจรเพื่อสิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว อย่างมีคุณภาพซึ่งการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความปรกติใหม่ การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาล ทั้งนี้จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงสภาพปัจจุบันของการดำเนินงาน รวมถึงปัญหาและปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อจะได้นำข้อมูลต่าง ๆ มาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความปรกติใหม่ ให้มีศักยภาพรองรับการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนส่งเสริมประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวได้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความปรกติใหม่

2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความ
ปรกติใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความ
ปรกติใหม่” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ ดังนี้

ขอบเขตการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ใช้เครื่องมือร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้ง
นี้ได้แก่ การสัมภาษณ์และการสังเกต โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) กับ การสัมภาษณ์
เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยมุ่งศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาโดยการศึกษาการส่งเสริม
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความปรกติใหม่ โดยผู้วิจัยทำการศึกษาจาก
องค์ประกอบของการท่องเที่ยวใน 3 ประการ หรือ 3As ดังนี้ คือ 1) สิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว (Attraction)
2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) และ 3) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling)
ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและมีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร จำนวนรวมทั้งสิ้น 15 รูป/คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบไปด้วย
1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการศึกษาสภาพทั่วไปของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
ภายใต้ความปรกติใหม่ จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร 1 รูป คณะสงฆ์
วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ซึ่งเป็นนักบริหาร 3 รูป ผู้นำชุมชนวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร จำนวน 1 คน
2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
ภายใต้ความปรกติใหม่ จำนวน 10 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรม จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญ
ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเขตธนบุรี 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว 3 คน, นักท่องเที่ยว 3 คน
โดยกำหนดเกณฑ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรม เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเข้าใจ
เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พื้นที่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี ผู้เชี่ยวชาญ
ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเขตธนบุรี คือ ตัวแทนจากกระทรวงวัฒนธรรม, ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว
คือ เป็นตัวแทนจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และอาจารย์สาขาการท่องเที่ยวระดับมหาวิทยาลัย นักท่องเที่ยว
คือ ผู้ที่เดินทางมาท่องเที่ยววัดประยุรวงศาวาสวรวิหารโดยแบ่งเป็นชาวไทย 2 ท่าน และชาวต่างชาติ 1 ท่าน

ผลการวิจัย

1. ผลศึกษาสภาพทั่วไปของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความปรกติใหม่
มีดังนี้

1.1 ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารที่ผ่านมา
ประสบความสำเร็จประกอบด้วย ความโดดเด่นด้านสถาปัตยกรรมของวัด และการยอมรับเรื่องวัฒนธรรมของ
ศาสนาต่าง ๆ การอยู่ร่วมกันของ 3 ศาสนา เนื่องจากในชุมชนมีทั้งผู้นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์และศาสนา
อิสลาม ดังนั้น ในชุมชนที่ประกอบด้วยวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร โบสถ์ของศาสนาคริสต์ และมีมัสยิด ซึ่งเป็นที่
ประกอบพิธีทางศาสนาของศาสนาอิสลาม ถึงแม้ว่าในชุมชนจะนับถือศาสนาที่ต่างกันแต่สามารถดำเนินชีวิต
ร่วมกันได้ จึงเป็นสิ่งดึงดูดใจที่เป็นปัจจัยสำคัญให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางมาท่องเที่ยววัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

1.2 ลักษณะเด่นของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ในด้านสถานที่ที่ดึงดูดใจสำคัญหลายจุด
ประกอบด้วย พระบรมธาตุมหาเจดีย์ ซึ่งได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ประจำปี 2553 ประเภท

“ปูชนียสถานและวัดวาอาราม” ด้านการอนุรักษ์งานมรดกศิลปสถาปัตยกรรมและรางวัลยอดเยี่ยม อันดับ 1 หรือ Award of Excellence จากโครงการประกวดรางวัล เพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชีย และแปซิฟิก ประจำปี พ.ศ. 2556 พิพิธภัณฑ์พระประยูรรัตนโกศาทร เป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำหรับให้ความรู้ด้านสิ่งของ โบราณสมัยก่อน “เขามอ” ซึ่งเป็นภูเขาจำลองขนาดใหญ่ ตั้งอยู่กลางสระน้ำ เป็นที่ประดิษฐานพระสุปฏิพัทธ์ พระพุทธปรารักษ์ พระวิหารหลวงจำลอง สิ่งขียนสถานจำลอง และศาลารายน้อยใหญ่ กำแพงรั้วเหล็กแดง และเสาศู

1.3 ลักษณะเด่นของวัดประยูรวงศาสุวรรณวิหารในด้านการจัดเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว โดยวัดได้มีการจัดทำปฏิทินกิจกรรมตลอดทั้งปีในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา โดยมีการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางที่หลากหลาย ทั้งในเพจ เฟซบุ๊กของวัด เว็บไซต์ของวัด ตลอดจนช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาต่อเนื่องตลอดทั้งปี เช่น การไหว้พระทำบุญในวันธรรมะสวนะ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา ประเพณีสงกรานต์ การทำบุญกฐิน และ งานวัดวัดประยูรฯ เป็นต้น

1.4 สภาพทั่วไปของสิ่งดึงดูดใจต่าง ๆ ทั้งด้านสถานที่ และการจัดเหตุการณ์ต่าง ๆ ช่วงก่อนเกิดโรคระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทางวัดได้มีดูแลรักษา ทำความสะอาดจุดต่าง ๆ ของทางวัดให้มีความสมบูรณ์ สะอาดเรียบร้อยอยู่ตลอดให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชมตามเวลาที่ทางวัดกำหนด ส่วนกิจกรรมต่าง ๆ มีการจัดกิจกรรมตามปฏิทินที่ได้กำหนดไว้ แต่ในช่วงที่เกิดเหตุการณ์การแพร่ระบาดนั้นช่วงระยะแรกหลังจากมีการประกาศมาตรการต่าง ๆ ของกระทรวงสาธารณสุข ทำให้ไม่มีนักท่องเที่ยว ทางวัดจึงใช้ระยะเวลาช่วงนี้ในการบูรณะ ปฏิสังขรณ์ พัฒนาด้านสถานที่ เช่น ทาสี ปรับเปลี่ยนไม้ดอกไม้ประดับ ตามจุดต่าง ๆ และงดกิจกรรมที่อาจทำให้เสี่ยงต่อการแพร่ระบาด จนในช่วงปัจจุบันหลังจากที่มีการประกาศให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นโรคทั่วไป ทางวัดได้เปิดให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมได้เหมือนเดิม แต่ได้มีการติดตั้งเครื่องวัดอุณหภูมิเพื่อคัดกรองนักท่องเที่ยว มีเจลแอลกอฮอล์ และสเปรย์แอลกอฮอล์ให้บริการนักท่องเที่ยวกระจายทุกจุดของ

1.5 ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยูรวงศาสุวรรณวิหาร ที่พบ คือ การเข้าถึงการท่องเที่ยว มีเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลน้อย และมีการประชาสัมพันธ์ผ่านแผ่นพับประชาสัมพันธ์ ซึ่งทำเป็นภาษาไทยเท่านั้น และไม่เพียงพอ

1.6 ลักษณะเด่นของวัดฯ ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก วัดประยูรวงศาสุวรรณวิหาร มีสิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัด ได้แก่ ระบบการสื่อสารที่ทันสมัย การให้บริการอินเทอร์เน็ตสำหรับนักท่องเที่ยว มีระบบสาธารณูปโภคที่อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

1.7 สภาพทั่วไปของสิ่งอำนวยความสะดวก ช่วงก่อนเกิดโรคระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ช่วงที่เกิดเหตุการณ์การแพร่ระบาด และช่วงปัจจุบัน คือ ในปี พ.ศ. 2566 โดยภาพรวมไม่มีการเปลี่ยนแปลง ทางวัดมีการเตรียมความพร้อมจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว จนมาถึงช่วงเหตุการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทางวัดได้เตรียมจุดล้างมือ แอลกอฮอล์ ให้บริการนักท่องเที่ยวมาจนถึงปัจจุบัน

1.8 ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยูรวงศาสุวรรณวิหาร พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดปัญหา คือ ทางเข้าออกวัดที่คับแคบ ทำให้การจราจรติดขัดและไม่มีเจ้าหน้าที่ในการต้อนรับหรือให้ข้อมูลของวัดให้กับนักท่องเที่ยวทราบ

1.9 ลักษณะเด่นของวัดฯ ในด้านการเข้าถึง พบว่า ระบบคมนาคมการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว วัดประยูรวงศาสุวรรณ สามารถเลือกได้หลายรูปแบบ ทั้งรถยนต์ส่วนบุคคล ระบบขนส่งมวลชนสาธารณะ หรือทางน้ำ วัดมีระบบรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว มีเจ้าหน้าที่ของวัด คอยดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

การประชาสัมพันธ์กฎระเบียบต่าง ๆ ในการเข้าชมที่เหมาะสม อาทิเช่น การแต่งกาย มารยาท ในการเข้าชม บริเวณวัด และมีป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

1.10 สภาพทั่วไปของการเข้าถึงช่วงก่อนเกิดโรคระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ช่วงที่เกิด และ ช่วงปัจจุบัน คือ ในปี พ.ศ. 2566 มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่อง การรักษาความปลอดภัยด้านสาธารณสุข เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยในช่วงระยะเวลาที่มีการแพร่ระบาดได้มีการกำหนด มาตรการต่าง เช่น การเว้นระยะห่าง

1.11 ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับการเข้าถึงของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยูรวงศาวาส วรวิหาร พบว่า การเข้าถึงวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร ถนนคับแคบ การเดินทางไม่สะดวก และบริเวณ ที่จอดรถ ไม่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว จึงไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนมาก นักท่องเที่ยวบางคน เดินทาง ไม่สะดวกก็จะเลือกไปท่องเที่ยวที่อื่นแทน การปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาเสนอให้กรุงเทพมหานคร ได้มีการ ให้บริการทางเรือสาธารณะ โดยให้จอดท่าจุดที่ใกล้กับทางวัด เพื่อให้สะดวกในการเดินทาง และให้มีเจ้าหน้าที่คอย บริการอำนวยความสะดวกบริเวณทางเข้าวัด

1.12 ปัจจัยภายใต้ความปกติใหม่อื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร พบว่า ระบบบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร ยังไม่มีคณะกรรมการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดที่กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการอย่าง เป็นรูปธรรมหรือชัดเจน และให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ปัจจัยการนำ เทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวซึ่งทางวัดยังไม่มีนำมาใช้ทำให้นักท่องเที่ยวมีจำนวนน้อย กว่าเท่าที่ควร อีกทั้งการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ที่วัดยังไม่ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องไม่มีการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านสื่อจึงทำให้นักท่องเที่ยวมีน้อย

1.13 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาวัดฯ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุค ดิจิทัล ควรมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด เช่น จัดทำสื่อ มัลติมีเดียให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา หรือข้อมูลสำคัญของสถานที่สำคัญในวัด และทำเป็นคิวอาร์โค้ด ให้นักท่องเที่ยวสามารถสแกนอ่านข้อมูลได้เลย ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมของวัด ร่วมกับชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน 3 ศาสนา

2. ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความปกติใหม่

2.1 ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านสิ่งดึงดูดใจ คือ หน่วยงานภาครัฐ ควรมีการจัดทำแผนพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร จัดให้มีการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งดึงดูดใจหรือสถานที่ภายในวัดทั้ง พระบรมธาตุมหาเจดีย์ พิพิธภัณฑ์พระประยูร รัตนโกสินทร์หรือพระปริยัติธรรมศาลา เขามอ กำแพงรั้วเหล็กแดง ตลอดจนทัศนียภาพภายในวัดให้ สวยงาม เรียบร้อย และคงไว้ซึ่งรูปแบบวัฒนธรรมเดิม มีการจัดทำสื่อมัลติมีเดียให้นักท่องเที่ยวได้ทราบข้อมูล เกี่ยวกับสถานที่ และควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในวัดมากขึ้น

2.2 ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คือ วัดและหน่วยงานภาครัฐ ควรร่วมกันหาแนวทางพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัด สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ที่จอดรถ ตลอดจนที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว มีการให้บริการด้านอินเทอร์เน็ต มีการจัดทำแผนป้ายประชาสัมพันธ์สถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดให้ชัดเจน โดยใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อให้นักท่องเที่ยวต่างชาติได้เข้าใจ จัดให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยอาจเป็น มัคคุเทศก์ให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ

2.3 ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว วัด ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ควรพัฒนาเส้นทางเข้าออกวัดให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวก อีกทั้งควรเพิ่มเติมทำน้ำของวัดที่ใกล้กับวัดมากขึ้น และสะดวกต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยวมากขึ้น

2.4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยูรวงศาาวาสวรวิหาร ภายใต้ความปรกติใหม่ คือ วัดควรมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวทั้งการให้ข้อมูลประวัติความเป็นมาหรือข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับจุดสำคัญภายในวัดและข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ผ่านทางดิจิทัล มีการพัฒนาแอปพลิเคชันส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยูรวงศาาวาสวรวิหาร เพื่อให้มีระบบที่ง่ายสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.5 ปัญหาและอุปสรรคการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยูรวงศาาวาสวรวิหาร และแนวทางแก้ไข เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยูรวงศาาวาสวรวิหาร พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ นักท่องเที่ยวยังรู้จักวัดประยูรวงศาาวาสวรวิหารไม่มากนัก ซึ่งอาจเป็นเพราะการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า มีหลากหลายช่องทางเป็นไม่เป็นที่แพร่หลาย และเส้นทางเข้าออกวัดคับแคบและไม่สะดวกต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยว ดังนั้น แนวทางแก้ไข คือ ให้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมมากขึ้น และปัญหาจราจรการเข้าออกถนนเข้าวัดที่คับแคบ ควรร่วมกับกรุงเทพมหานครในการพัฒนาทำน้ำให้อยู่ใกล้กับวัดขึ้นเพื่อให้เกิดความสะดวกและปรับปรุงทัศนียภาพให้สวยงาม นอกจากนี้วางแผนร่วมกับหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว เช่น จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวไหว้พระ 9 วัด โดยให้มีวัดประยูรวงศาาวาสหรือการจัดกิจกรรมตามรอยละครบุพเพสันนิวาส 2

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ด้านสิ่งดึงดูดใจ คือ หน่วยงานภาครัฐ ควรมีการจัดทำแผนพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยูรวงศาาวาสวรวิหาร จัดให้มีการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งดึงดูดใจหรือสถานที่ภายในวัด ทั้งพระบรมธาตุมหาเจดีย์ พิพิธภัณฑพระประยูรวงศาาวาสหรือพรินทรปริยัติธรรมศาลา เขมอ กำแพงรั้วเหล็กแดง ตลอดจนทัศนียภาพภายในวัดให้สวยงาม เรียบร้อย และคงไว้ซึ่งรูปแบบวัฒนธรรมเดิม มีการจัดทำสื่อมัลติมีเดียให้นักท่องเที่ยวได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในวัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัดนั้นมีความสวยงามโดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะ อีกทั้งยังมีภูมิอากาศที่สวยงาม ทำให้เมื่อหากได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแล้ว จะทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางกลับมาท่องเที่ยวซ้ำได้อีกในอนาคต ซึ่ง Collier, A. & Harraway, S. ได้กล่าวว่า สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) หมายถึง สิ่งดึงดูดใจที่เกิดจากสถานที่ (Site) และเหตุการณ์ (Event) สถานที่อาจเกิดจากธรรมชาติสร้างหรือมนุษย์สร้างขึ้น ในส่วนของเหตุการณ์นั้นเป็นส่วนที่มนุษย์สามารถสร้างขึ้น เพื่อให้เกิดความประทับใจ (Collier, A. & Harraway, S., 1997) ของ นฤติ โพธิ์พยัคฆ์ ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางท่องเที่ยวพระธาตุนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม พบว่า แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยการพัฒนาองค์พระธาตุนาดูน พิพิธภัณฑนครจำปาศรี พิพิธภัณฑบ้านอีสานเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สักการะองค์พระธาตุนาดูน (นฤติ โพธิ์พยัคฆ์, 2563) ของ ไชยพัฒน์ ทับสาคร และคณะ ที่ทำการศึกษา พบว่า เผยแพร่และอนุรักษ์วัตถุและศิลปกรรมถึงการนำเอาศิลปะเข้ามาผสมผสานเพื่อให้เกิดความสวยงามและร่วมสมัยมากยิ่งขึ้น ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุและศิลปกรรมที่สามารถสะท้อนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นหนึ่งเดียวของไทยไม่ซ้ำใครและสามารถช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับประเทศไทยได้ (ไชยพัฒน์ ทับสาคร และคณะ, 2564)

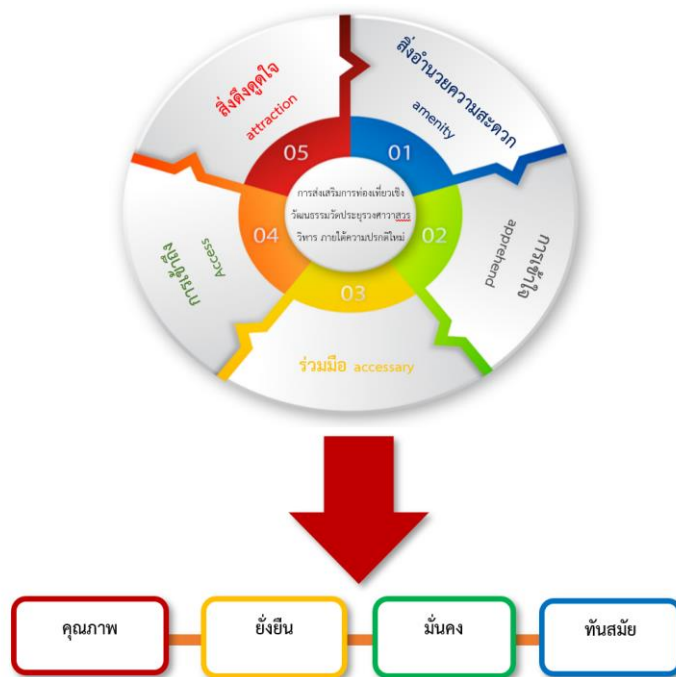
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คือ วัดและหน่วยงานภาครัฐควรร่วมกันหาแนวทางพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัด สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ที่จอดรถ ตลอดจนที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวมีการให้บริการด้านอินเทอร์เน็ต มีการจัดทำแผนป้ายประชาสัมพันธ์สถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดให้ชัดเจน โดยใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อให้นักท่องเที่ยวต่างชาติได้เข้าใจ จัดให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยอาจเป็นมัคคุเทศก์ให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ รวมถึงต้อนรับนักท่องเที่ยว การปรับปรุงวัดให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี รวมไปถึงการรักษาความปลอดภัยให้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในสถานที่นั้น ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและต้องการที่จะเดินทางกลับมาท่องเที่ยวซ้ำเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่แหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าถึงแม้วัดจะมีจุดบริการประชาสัมพันธ์ และมีป้ายประชาสัมพันธ์แล้ว แต่ยังพบว่ายังมีเพียงการใช้ภาษาไทยเท่านั้น แต่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวมีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติอาจส่งผลเชิงลบต่อความประทับใจของนักท่องเที่ยวที่จะกลับมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ของ ปิ่นอนงค์ แก้วแวนน้อย ทำการศึกษาเรื่อง ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรีในการรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่า แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ ส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีเส้นทางเข้าถึงง่าย เพิ่มความหลากหลายของกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวกบริเวณโดยรอบสถานที่ท่องเที่ยว (ปิ่นอนงค์ แก้วแวนน้อย, 2564) ของ วีรชัย คำธร ที่ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมต้นแบบจากความหลากหลายตามแบบวิถีศาสนา ความเชื่อ ในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ที่ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการพัฒนาแอปพลิเคชันส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การพัฒนาระบบที่ง่ายสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (วีรชัย คำธร, 2563)

ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว คือ วัด ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ควรมีการร่วมกันพัฒนาเส้นทางเข้าออกวัด และพัฒนาท่าเรือให้อยู่ใกล้กับวัดขึ้นเพื่อให้เกิดความสะดวกและปรับปรุงทัศนียภาพให้สวยงาม ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวมีความต้องการท่องเที่ยวที่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร แต่อาจไม่ได้รับความสะดวกในการเดินทางมายังวัดฯ ของ จิตกวี กระจ่างเมฆ และสุดหล้า เหมือนเดช ที่ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดนครปฐม ไทยแลนด์ 4.0 : กรณีศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด ไทยทรงดำบ้านไผ่หุช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง โดยพบว่า ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปรับปรุงพัฒนาให้ถนนสะอาดโล่งสะดวกและความปลอดภัย ปรับปรุงเส้นทางป้ายบอกทาง ในระยะทางที่มองเห็นอย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย (จิตกวี กระจ่างเมฆ และสุดหล้า เหมือนเดช, 2562) ของ พัชรา เดชโสม ที่ได้ศึกษาถึง การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวจากอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ของ อำเภอยู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ควรพัฒนาความสามารถในการเข้าถึงการท่องเที่ยวของ อำเภอยู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยให้นักท่องเที่ยวมีช่องทางที่สามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและใกล้ชิด ให้มีเส้นทางคมนาคมสะดวกสบาย สามารถเดินทางได้หลากหลายเส้นทางมากขึ้น (พัชรา เดชโสม, 2564)

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารภายใต้ความปรกटीใหม่ โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวทั้งการให้ข้อมูลประวัติความเป็นมาหรือข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับจุดสำคัญภายในวัดและข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ผ่านทางดิจิทัล ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการนำเอาเทคโนโลยีมาช่วยในการลดความแออัด และลดการสัมผัสได้ เช่น การสแกนคิวอาร์โค้ดเพื่อดูแผนผังของวัด การแสดงความเป็นมาของวัดเป็นวิดีโอ ตลอดจนใช้เป็นร้านค้าออนไลน์สำหรับจำหน่ายของที่ระลึก ซึ่ง Collier, A. & Harraway, S. ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้ง 3 ประการ ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เป็น สิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

สำหรับการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) แต่การท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มผู้สนใจเฉพาะอย่าง เช่น กลุ่มอนุรักษ์ กลุ่มนักผจญภัย กลุ่มนักวิชาการ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ หรือปัจจัยพื้นฐานในการผลิตบางอย่างอาจมีความจำเป็นน้อยเพราะกลุ่มบุคคลต้องการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพใกล้เคียงกันธรรมชาติ และวัฒนธรรมเดิมการสร้างปัจจัยการผลิตและสิ่งอำนวยความสะดวก ถ้าปราศจากการวางแผนที่ดีก็ย่อมกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น (Collier, A. & Harraway, S., 1997) ของ วีรชัย คำธร และคณะ ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมต้นแบบจากความหลากหลายตามแบบวิถีศาสนา ความเชื่อ ในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า ควรมีการพัฒนาเทคโนโลยีฐานข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรม เช่น การสร้างศูนย์ข้อมูลทางวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ การพัฒนาบทเรียนภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาแอปพลิเคชันส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (วีรชัย คำธร และคณะ, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 Five A model

A = Attraction สิ่งดึงดูดใจ หมายถึง การใช้เทคโนโลยีเพื่อปรับปรุงประสบการณ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นหนึ่งในแนวทางที่สำคัญที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่เพิ่มมูลค่า และน่าจดจำมากขึ้น ตัวอย่างเช่น การนำเทคโนโลยีเสียงมาเชื่อมต่อกับโทรศัพท์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ยินเสียงคำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และสถานที่ในวัด ทางวัดสามารถจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ไม่ซ้ำกันในทุกครั้งที่นักท่องเที่ยวเข้าชมวัด เช่น การจัดงานเทศกาลศิลปะที่เน้นการแสดงศิลปะท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ที่หลากหลายและน่าสนใจให้แก่นักท่องเที่ยว

การสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าสนใจยังสามารถทำได้โดยการเน้นประสบการณ์การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับอาหารท้องถิ่น เช่น การนำนักท่องเที่ยวไปสัมผัสประสบการณ์การทำอาหารท้องถิ่นหรือการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมการกินของท้องถิ่น การผสมผสานประสบการณ์การท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมกับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับอาหารท้องถิ่นยังเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่น่าสนใจ เพราะการรับประทานอาหารท้องถิ่นไม่เพียงแต่เป็นการสัมผัสกับรสชาติ และกลิ่นหอม แต่ยังเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของสถานที่นั้น ๆ

ในบางกรณี การจัดกิจกรรม โครงการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารก็เป็นที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่ง เช่น การจัดนิทรรศการหรือการแสดงทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ลึกซึ้งของสถานที่นั้น ๆ ทั้งนี้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์การท่องเที่ยวที่หลากหลาย และสมบูรณ์ที่สุด ในการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีและทันสมัยในยุคปัจจุบัน การผสมผสานเทคโนโลยี วัฒนธรรม และประสบการณ์ท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนา และสร้างความทันสมัยให้กับสถานที่ท่องเที่ยวในปัจจุบันและอนาคต

A = Amenity สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่สอดคล้องกับความต้องการ และความสะดวกสบายของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่ดีให้แก่ผู้เยี่ยมชมวัด ด้วยเหตุนี้ การเสนอบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัยและครอบคลุมถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาอย่างเอาใจใส่ เพื่อให้ผู้เข้าชมได้รับประสบการณ์ที่ดีและประทับใจ

การจัดทำแผนที่ และป้ายชี้ที่ชัดเจนซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อช่วยให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดได้อย่างสะดวกสบาย ทั้งนี้ ควรมีการปรับปรุง และดูแลรักษาอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ข้อมูลเป็นปัจจุบัน และทันสมัย

การติดตั้งระบบไฟฟ้า และอินเทอร์เน็ตภายในพื้นที่วัดเป็นสิ่งสำคัญที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการ และสร้างความสะดวกสบายให้แก่นักท่องเที่ยว เข้าถึงข้อมูลและแชร์ประสบการณ์ผ่านสื่อสังคมได้อย่างรวดเร็ว และสะดวกสบาย เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย มีคุณค่ามากมาย การจัดกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ และประสบการณ์ทางวัฒนธรรมในวัดประยุรวงศาวาสวิหารเป็นสิ่งที่สำคัญ โครงการการสร้างและซ่อมแซมสิ่งสำคัญในวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ยิ่งใหญ่และมีความหมาย

การจัดการจำหน่ายสินค้าที่เกี่ยวข้องกับวัด และวัฒนธรรมในพื้นที่เป็นอีกหนึ่งวิธีที่สามารถเสริมสร้างรายได้ให้กับวัด และชุมชนในรอบวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การจำหน่ายของที่ทำจากช่างท้องถิ่นหรือสินค้าที่มีลักษณะเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

สุดท้ายการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่เชื่อมโยงกับวัด เช่น ร้านอาหาร ร้านค้าที่มีสินค้าท้องถิ่น เป็นวิธีที่ดีในการเพิ่มประสบการณ์และความสุขของนักท่องเที่ยวในวัด โดยทำให้พวกเขาสามารถสนุกสนาน และสัมผัสบรรยากาศท้องถิ่นได้อย่างใกล้ชิด

A = Access การเข้าถึง หมายถึง การส่งเสริมด้านการเข้าถึง และการเดินทางเป็นหัวใจของการพัฒนาวัดประยุรวงศาวาสวิหารในช่วงเวลาปกติใหม่ เพื่อให้ผู้คนทุกคนสามารถมีโอกาสท่องเที่ยวอย่างสะดวกสบาย นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นไปที่การสร้างทางเดินที่มีมาตรฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึง และเข้าชมวัดได้อย่างสะดวกสบาย ปลอดภัย การเลือกใช้วิธีการเดินทางที่สะดวก และเหมาะสมตามความต้องการของแต่ละบุคคลเป็นสิ่งสำคัญ เช่น การให้บริการรถเข็นสำหรับผู้สูงอายุหรือผู้พิการที่มีความจำเป็น รวมไปถึงการจัดที่จอดรถที่สะดวกสบาย และมีจำนวนเพียงพอสำหรับผู้เดินทางด้วยรถส่วนตัว

การใช้สื่อสังคม และเทคโนโลยีในการประชาสัมพันธ์ และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัดเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถใช้ในการแสดงภาพเพื่อเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับความสวยงาม และประวัติศาสตร์ของวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การรักษาความปลอดภัย และการให้บริการที่เพียงพอ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียงวัดเป็นสิ่งที่ไม่ควรละเลย โดยการมีการดูแล และป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นในบริเวณใกล้เคียงวัด เช่น การติดตั้งระบบกล้องวงจรปิด และการเตรียมการป้องกันจากเหตุฉุกเฉิน เพื่อให้ผู้ท่องเที่ยวมีประสบการณ์ท่องเที่ยวที่ปลอดภัย และน่าจดจำ

A = Apprehend การเข้าใจ หมายถึง การจัดตั้งบริการการศึกษาที่วัดมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของวัดได้อย่างสะดวก หนึ่งในวัตถุประสงค์หลัก คือ การสร้างการเข้าใจที่ลึกซึ้งในเรื่องของประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เนื่องจากการทราบถึงประเพณี และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจะช่วยเสริมความเคารพ และการรักษาวัดให้เป็นไปอย่างเหมาะสม โดยเมื่อนักท่องเที่ยวได้รับความเข้าใจในประเพณีและศิลปวัฒนธรรมนั้น จะส่งผลให้พวกเขาเกิดความเคารพ และความนับถือต่อวัด และการบูชาอย่างถูกต้องมากขึ้น ทั้งนี้ ยังช่วยเพิ่มความเข้าใจในความสำคัญของวัดในชุมชนและสังคมในระยะยาวด้วย ดังนั้น การจัดตั้งบริการการศึกษาที่วัดไม่เพียงช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณค่า แต่ยังมีความสำคัญในการส่งเสริมความเคารพ และการรักษาวัดอย่างยั่งยืนในวัฒนธรรมของท้องถิ่นอีกด้วย

A = Accessary ร่วมมือ หมายถึง การสร้างชุมชนท่องเที่ยวที่แข็งแกร่ง และเชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพเป็นก้าวสำคัญที่ช่วยกระตุ้นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน โดยการร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนอย่างมีกระบวนการ

ภาครัฐมักจะมีบทบาทในการกำหนดนโยบาย และมาตรการที่สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รวมถึงการสร้างพื้นที่สาธารณะ เช่น พื้นที่สวนสาธารณะ สถานที่ท่องเที่ยวหรือการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ เช่น ถนน ทางเดิน และการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว

เพื่อให้การร่วมมือระหว่างภาครัฐ และเอกชนเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด จำเป็นต้องมีการสร้างพันธมิตรที่แข็งแกร่งระหว่างฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ และวิสัยทัศน์ของการพัฒนาท่องเที่ยวในพื้นที่นั้น การสร้างชุมชนที่เชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพต้องพิจารณาถึงความต้องการความสามารถของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และจะต้องมีการสร้างโครงสร้างที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในทุกขั้นตอนของการพัฒนาท่องเที่ยว

ด้วยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนที่มีประสิทธิภาพ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวในพื้นที่จะเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการสร้างรายได้ สร้างงาน และสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน อันเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างฐานรากที่แข็งแกร่งสำหรับการพัฒนาท่องเที่ยวในระยะยาว ทำให้ชุมชนท่องเที่ยวเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวต้องการกลับมาอีกครั้ง และอยู่อย่างยั่งยืนในปัจจุบันและอนาคต

สรุปและข้อเสนอแนะ

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แสดงให้เห็นถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ทางโบราณคดีทางศิลปะ และพหุวัฒนธรรมของชุมชนอันประกอบด้วย 3 ศาสนา 4 วัฒนธรรม จึงนำองค์ประกอบของการท่องเที่ยวใน 3 ประการ หรือ 3As ดังนี้ Collier, A. & Harraway, S. ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้ง 3 ประการ ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

เป็น สิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) แต่การท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มผู้สนใจเฉพาะอย่าง เช่น กลุ่มอนุรักษ์ กลุ่มนักผจญภัย กลุ่มนักวิชาการ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ หรือปัจจัยพื้นฐานในการผลิตบางอย่างอาจมีความจำเป็นน้อย เพราะกลุ่มบุคคลต้องการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพใกล้เคียงกัน ธรรมชาติและวัฒนธรรมเดิมการสร้างปัจจัยการผลิตและสิ่งอำนวยความสะดวก ถ้าปราศจากการวางแผนที่ดีก็ย่อมกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นงานวิจัยนี้ยังมีประเด็นเรื่องข้อเสนอแนะซึ่งมาจากผลการวิจัย ดังนี้ 1) กรุงเทพมหานคร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ควรร่วมกันผลักดันเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร โดยมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน และให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมในทุกด้านอาทิ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว การพัฒนาคุณภาพบริการ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ที่มีคุณภาพโดยการนำเทคโนโลยีเข้า มาช่วย โดยเฉพาะการใช้สื่อออนไลน์ รวมถึงการเป็นหลักในการประสานความร่วมมือกับองค์กรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนการฝึกอบรมบุคลากรเพื่อยกระดับการบริการให้มีคุณภาพ ทั้งทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศ และทักษะการบริการ 2) หน่วยงานภาครัฐ เช่น กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว ควรมีการวางแผนกลยุทธ์โดยการนำแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยววัด 3) วัดควรส่งเสริมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด ทำหน้าที่ประสานงานด้านการท่องเที่ยวกับเครือข่ายการท่องเที่ยววัฒนธรรมของวัด มีการจัดทำแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ ครอบคลุม และโดดเด่น วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน 4) วัดควรพัฒนาเส้นทางเข้าออกวัด และทำน้ำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย และ 5) วัดควรเพิ่มศักยภาพทางด้านภาษาให้แก่เจ้าหน้าที่ในการให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวมากขึ้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวมีทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2561). ความหมายการท่องเที่ยว. เรียกใช้เมื่อ 22 กันยายน 2564 จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=315
- จิตกวี กระจำนง และสุดหล้า เหมือนเดช. (2562). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐมไทยแลนด์ 4.0 : กรณีศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด ไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- ไชยพัฒน์ ทับสาคร และคณะ. (2564). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านนิทรรศการศิลปะไทยและความเชื่อเกี่ยวกับวัตถุมงคล. วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสูงความยั่งยืน, 3(1), 10-19.
- นฤติ โพธิ์พยัคฆ์. (2563). ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางท่องเที่ยวพระธาตุนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ปิ่นอนงค์ แก้วแว่น้อย. (2564). ที่ทำการศึกษารื่อง ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรีในการรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาวไทย. ใน สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- พระพรหมบัณฑิต. (2561). 190 ปี วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ประวัติความเป็นมาของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สายธุรกิจ โรงพิมพ์ บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

- พัชรา เดชโฮม. (2564). การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนบางขุนเทียนศึกษา สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร. วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 15(1), 5-14.
- วีรชัย คำธร. (2563). แผนงานวิจัยเชิงบูรณาการการพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมต้นแบบจากความหลากหลายตามแบบวิถี ศาสนา ความเชื่อในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- วีรชัย คำธร และคณะ. (2565). การพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมต้นแบบจากความหลากหลายตามแบบวิถีศาสนา ความเชื่อ ในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรี รัชใช้สังคม, 8(1), 69-83.
- Collier, A. & Harraway, S. (1997). Principles of Tourism. Auckland: Longman Paul Ltd.